

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

men verduidelijkt. Langs zou wat strikter het taalkader mogen bewaken en bewaren; het (te) graag scheppen van nieuwe termen geeft een onechte toets aan dit boek.

Voorbij Freuds mausoleum

Bespreking van

Louise Braddock & Michael Lacewing (red.) (2007). *The academic face of psychoanalysis — Papers in philosophy, the humanities and the British clinical tradition*. Londen/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 39253 2, 246 pp., £ 21,99

PIET DECOSTER

The academic face of psychoanalysis bevat twaalf verhandelingen die de psychoanalyse in een waaier aan verschijningsvormen presenteren: een evenwaardige gezelschap naast religie en filosofie in het denken over het mens-zijn, een sociale wetenschap, een vorm van Romantische intellectuele queeste, een bron voor kritische disciplines — zoals het feminisme — en een psychologie van en voor de klinische praktijk en het alledaagse leven. De papers presenteren de psychoanalyse als een levend iets, zoals ze heden ten dage gezien en toegepast wordt. De auteurs willen de psychoanalyse vrijwaren van het antiquariaat door academische neigingen te bestrijden die de gelijkshakeling (reductie) beogen van de psychoanalyse met het werk van Freud. De caleidoscopische opzet, met de heterogene publicaties, lanceert vooral impressies zonder de stof uitputtend te behandelen. Bijgevolg biedt het boek een blik op de hele reikwijdte van de psychoanalyse en krijgt de lezer toch een degelijke indruk van de pregnante aanwezigheid van het psychoanalytisch georiënteerde denken in het

Angelsaksische academische landschap. Één welbepaald hoofdstuk verdient naar mijn aanvoelen specifieke aandacht. Susan Budd geeft in haar stimulerende verhandeling *Reading and misreading* een heldere uiteenzetting van de verhouding tussen psychoanalyse en literatuur aan de hand van een aantal pertinente vragen. Hoe lezen klinici en niet-clinici casussen? Waar zit het verschil? Hoe lezen klinici fictie? Wat te doen met het effect dat literatuur op ons heeft? Ze besluit met de bedenking dat de psychoanalyse mensen in staat stelt meer emotioneel betrokken te zijn bij datgene wat ze lezen. Dat doet mij denken aan wat Proust schreef op het einde van *Le temps retrouvé*, het laatste deel van de *Recherche*, waar hij schrijft: 'Mijn werk moet zoiets zijn als de bril die ik gekocht heb bij de opticien van Combray; het moet het middel zijn waarmee de lezer zichzelf kan lezen.' Lezen als een soort handgemeen tussen lezer en boek. Deze gedachte verwoordt goed mijn aanbeveling van deze inspirerende bundel. Door de diversiteit aan publicaties is het echter niet eenvoudig het boek aan een specifiek publiek aan te bevelen.

Over supervisie

Bespreking van

Laura Elliot Rubinstein (2007). *Talking about supervision*. Psychoanalytic ideas and applications 6. Londen: International Psychoanalytical Association. ISBN 978 1 905888 11 5, 144 pp., € 21,90

ROB JANSSEN

Tijdens een EPF-werkgroep over supervisie ontmoette ik eens een collega die een opvallende mening verkondigde. Hij had supervisie genoten van een supervisor die weinig anders deed dan gedag zeggen bij het komen en gaan. De collega had niets

dan lof voor deze stijl van superviseren. Hij had er zeer veel van geleerd en niet alleen het existentiële alleen zijn in de analytische ontmoeting. In de EPF-werkgroep werd deze ervaring niet herkend en gedeeld. Dit is maar een van de vele wijzen, zij het een markante, waarop men supervisie kan geven. De diversiteit in superviseren is vanzelfsprekend groot. Toch zijn er hoofdlijnen van wat analytici belangrijk achten voor de uitoefening van hun vak. Het aantal publicaties over supervisie is schaars. Met *Talking about supervision* geeft de IPA ruimte aan Laura Elliot voor inventarisatie van de klinische praktijk van supervisie anno 2007. De IPA ondersteunt hiermee het belang van supervisie voor de opleiding tot analyticus en voor het behoud van de klinische psychoanalyse. In de IPA-serie is dit de eerste uitgave over de opleiding. Laura Elliot, een ervaren Mexicaanse kandidaat, heeft tien vooraanstaande opleiders uit de hele wereld geïnterviewd over opleiding en supervisie. Dit resulteert in een zeer leeswaardig boek. Het geheel is omlijst met een inleiding door Daniel Jacobs en een samenvatting door Joshua Levy. Jacobs (vs) pleit er in de lijn van IPA-meetings in Barcelona 1997 voor dat zowel supervisoren als supervisanten over hun ervaringen publiceren. De zo beschreven vruchtbare en inspirerende momenten als ook de impasses zijn vaak een cocreatie. Het is begrijpelijk dat dit openheid en moed vergt. Alle geïnterviewden werden tien vragen gesteld. Met de eerste vraag komt de keuzevrijheid van de kandidaten aan de orde als mede relevante kwaliteiten van een supervisor. Aanbevolen wordt te kijken naar de klinische ervaring van de supervisor, zijn plezier in opleiden, het zichzelf uitspreken in zijn eigen stijl en interventies, oog hebben voor het tentatieve karakter van interventies, bekendheid met tegenoverdracht en zijn stijl van analyseren. Men kan een mentor vragen bij de keuze te helpen, of voorafgaand een kennismakingsgesprek voeren. Expliciet wordt de mogelijkheid

genoemd om zonder morele afkeuring of repercussie van supervisor te mogen wisselen (Fonagy/Hanly). Een supervisor weet op voorhand immers niet of hij dit patiënt-kandidaatpaar van dienst kan zijn. In het oog springt dat velen het belang van tegenoverdracht noemen, niet alleen bij de kandidaat maar evenzeer bij henzelf: niet herkende tegenoverdracht bij de supervisor kan leiden tot een parallelproces. Een enkeling noemt het belang van groepssupervisie of het kiezen van een supervisor buiten de eigen vereniging om.

Op de vraag naar de toekomst van de psychoanalyse komen zeer uiteenlopende antwoorden. Ik doe slechts een greep. Voor een vruchtbare toekomst is het belangrijk het (starten met) analyseren aan te moedigen, succesvolle analyses te hebben ervaren en/of de uniciteit van het onbewuste. Niet bevorderend voor de psychoanalyse zijn het op rationele gronden afstand nemen van intensieve analytische processen zoals afweer, de tendens om de leeraanlyse te bekorten, het werken met opleiders achterhaald verklaren en aansluiting zoeken bij aanpalende psychotherapieopleidingen. Ook het in analyse nemen van te zware gevallen werkt contraproductief. Een enkeling ziet juist een toekomst voor 'advanced psychoanalytic psychotherapy' en is meer aanhanger van de continuïteitsgedachte (Fonagy).

De vragen over het lezen van Freud en andere studieboeken geven geen onverwachte antwoorden: Freud is voor iedereen essentieel als het gaat om kennis te nemen van het ontstaan en de ontwikkeling van de analytische theorie. Parsons (UK) spant de kroon met zijn advies de gehele *Standard Edition* te lezen, langzaam en geconcentreerd, en van tijd tot tijd te herlezen ter opfrissing. Wat andere leerboeken betreft worden de bekende klassiekers genoemd. Inspirerend zijn aanbevelingen om bijvoorbeeld 'alles te lezen waar je de hand op kunt leggen' of vooral toch te proberen doorgronden wat er achter de theorieën schuilt.

Eén vraag betreft het contact tijdens de opleiding met de eigen leeraanlyticus buiten de analyse om, zoals het bijwonen van een seminar van de leeraanlyticus. In zijn algemeenheid wordt dit ontraden. Een enkeling distantieert zich hiervan en ziet hier juist een bevestiging in van de guru-achtige verheerlijking van de opleider. De vraag waar de supervisor zelf als supervisor in zijn opleiding het meest van geleerd heeft levert boeiende antwoorden op. Hanly (Canada) geeft een uitgebreide humoristische schets van zijn wederwaardigheden, waarbij hij het adagium van Eizirik subliem uitdraagt: vooral een onafhankelijk denker zijn. Meerdere opleiders hebben zelf het meeste geleerd van wat hun supervisors concreet aanreikten, namelijk wat en hoe zij zelf hun interpretaties zouden geven: leren via vereenzelviging. Daarnaast worden verschillende andere aspecten genoemd zoals waarachtige, levendige interesse in patiënten, je op je gemak voelen binnen de supervisie, erkenning van de complexiteit en de imperfectie van de analytische techniek, het belang van tegenoverdracht en parallelprocessen. Het boek sluit af met een hoofdstuk van Joshua Levy (Canada). Hij geeft een syn-

these van de interviews en onderscheidt daarbij enige hoofdlijnen: bijvoorbeeld het besef dat de ontwikkeling van de kandidaat samengaat met de ontwikkeling van diens analytische instrument. Origineel is het begrip hebben voor potentiële crises van hulpeloosheid en twijfel over het eigen kunnen bij de kandidaat. Zo erkent men het creatieve van deze crises in plaats van ze af te keuren en zich er defensief van af te keren. Aparte aandacht is er voor het ontwikkelen van een controlegeval. Levy brengt de evaluatie van de ontwikkeling van de kandidaat terug tot drie kernaspecten: oog hebben voor de overdracht, het onbewuste en het leren tijdens de supervisie-uren. Al met al is dit een zeer aanbevelenswaardig boek. Het leest gemakkelijk en biedt de mogelijkheid ervaren supervisors zelf te «ontmoeten». Het boek levert een schat aan ideeën, ademt ervaring en enthousiasme uit, waarmee de IPA Publication Committee in zijn doelstelling geslaagd lijkt: aandacht voor en een begin van openheid over een vitaal maar onderbelicht onderdeel van de opleiding tot analyticus. De in het begin gememoreerde markante abstinente supervisor lijkt me een anachronisme, een cartoon waardig.